

MIĘDZYNARODOWA KARTA KONSERWACJI I RESTAURACJI ZABYTEKÓW ARCHITEKTURY I MIEJSC HISTORYCZNYCH (KARTA WENECKA 1964)

Drugi Międzynarodowy Kongres Architektów i Techników Zabytków, Wenecja, 1964

Przyjęte przez ICOMOS w 1965 roku.

Pełne przekazu płynącego z przeszłości, historyczne dzieła pokoleń trwają do dziś, jak wciąż żywi świadkowie dawnych tradycji. Społeczeństwa, coraz mocniej uświadamiając sobie ogólnoludzkie wartości, uważają zabytki za wspólne dziedzictwo i uznają powszechną odpowiedzialność za zachowanie ich dla przyszłych pokoleń. Naszym obowiązkiem jest przekazanie im zabytków wraz z całym bogactwem autentyzmu.

Kluczowe jest, aby zasady rządzące zachowaniem i restauracją dawnych budowli, zostały uzgodnione i oparte na podstawach międzynarodowych, tak by każdy kraj stał się odpowiedzialny za ich stosowanie w ramach własnej kultury i tradycji.

Definiując te podstawowe zasady po raz pierwszy, Karta Ateńska z 1931 roku przyczyniła się do rozwoju szerokiego, międzynarodowego ruchu, który przybrał realną formę w dokumentach krajowych, w pracach ICOM i UNESCO oraz w utworzeniu przez tę drugą organizację Międzynarodowego Centrum Badań nad Ochroną i Konserwacją Dziedzictwa Kulturowego (ICCROM). Jednak rosnąca świadomość i uważna ocena ujawniają coraz bardziej złożone i zróżnicowane problemy; dlatego dziś nadszedł czas nowego spojrzenia na Kartę po to, by dokonać dogłębnej analizy zawartych w niej zasad, by poszerzyć jej zakres w nowym dokumencie.

W związku z tym Drugi Międzynarodowy Kongres Architektów i Techników Zabytków Historycznych, który obradował w Wenecji od 25 do 31 maja 1964 roku, przyjął następujący tekst:

DEFINICJE

Artykuł 1.

Pojęcie zabytku architektury obejmuje nie tylko pojedyncze dzieło, ale także obszar miejski lub wiejski, w którym znajdują się materialne świadectwa określonej kultury, rozwoju przestrzennego o istotnym znaczeniu lub wydarzenia historycznego. Pojęcie to odnosi się nie tylko do wielkich dzieł sztuki, ale również do skromniejszych dzieł przeszłości, które wraz z upływem czasu nabrały znaczenia kulturowego.

Artykuł 2.

Konserwacja i restauracja zabytków musi wykorzystywać zdobycze wszystkich nauk i technik, które mogą przyczynić się do badania i ochrony dziedzictwa architektonicznego.

Artykuł 3.

Intencją konserwowania i restaurowania zabytków architektury jest ich ochrona w równym stopniu jako dzieł sztuki, jak i świadectw historii.

KONSERWACJA

Artykuł 4.

Podstawą konserwacji zabytków architektury jest (ich) stałe utrzymanie.

Artykuł 5.

Konserwacji zabytków architektury zawsze sprzyja ich przeznaczenie na cele użyteczne społecznie. Dlatego właśnie takie użytkowanie jest pożądane, jednak nie może ono powodować zmian układu przestrzennego czy wystroju budynku. Są to granice nieprzekraczalne przy planowaniu i zezwalaniu na modyfikacje wynikające ze zmiany funkcji.

Artykuł 6.

Konserwacja zabytku architektury obejmuje zachowanie otoczenia, proporcjonalnie do skali zabytku. Jeśli tylko tradycyjne otoczenie istnieje, należy je pozostawić. Nie dopuszcza się wznoszenia nowych struktur, wyburzeń lub modyfikacji, które wpłynęłyby na zmianę istniejących relacji brył i barw.

Artykuł 7.

Zabytek architektury jest nierozdzielny zarówno od historii, której jest świadectwem, jak też od miejsca, w którym się znajduje. Przeniesienie całości lub części zabytku jest niedopuszczalne, z wyjątkiem sytuacji, w której wymaga tego jego ochrona albo nadrzędny interes narodowy lub międzynarodowy.

Artykuł 8.

Obiekty rzeźbiarskie, malarskie lub elementy wystroju, stanowiące integralną część zabytku architektury, mogą być przeniesione tylko wtedy, gdy jest to jedyny sposób ich zachowania.

RESTAURACJA

Artykuł 9.

Proces restauracji jest działaniem wysokospecjalistycznym. Jego celem jest zachowanie i ujawnienie estetycznej oraz historycznej wartości zabytku architektury, a opiera się on na poszanowaniu oryginalnej substancji i autentycznych dokumentów. Proces ten musi zakończyć się w miejscu, gdzie

zaczynają się domysły. W takiej sytuacji ponadto, jakakolwiek dodatkowa praca, która jest niezbędna, musi być odróżnialna od zabytkowej kompozycji architektonicznej i ma nosić znamię współczesności. W każdym przypadku restauracja ma być poprzedzona badaniami archeologicznymi i historycznymi, które muszą również towarzyszyć prowadzonym pracom.

Artykuł 10.

Tam, gdzie tradycyjne techniki okazują się nieskuteczne, stabilizacja zabytku architektury może zostać osiągnięta przy użyciu dowolnej współczesnej techniki konserwacji i budownictwa, której skuteczność została wykazana naukowo i potwierdzona doświadczeniem.

Artykuł 11.

Istotny wkład wszystkich epok w budowę zabytku architektury musi zostać uszanowany, gdyż jedność stylowa nie jest celem restauracji. Gdy w budynku nakładają się dzieła różnych epok, odsłonięcie wcześniejszego stanu może być usprawiedliwione jedynie w wyjątkowych okolicznościach oraz pod warunkiem, że to, co jest usuwane, nie ma większej wartości, a to, co jest wydobywane na światło dzienne, ma wielką wartość historyczną, archeologiczną lub estetyczną i stan zachowania na tyle dobry, by usprawiedliwić takie właśnie działanie. Ocena znaczenia poszczególnych elementów, których to dotyczy, oraz decyzja o tym, co może zostać zniszczone, nie może spoczywać wyłącznie na prowadzącym prace.

Artykuł 12.

Uzupełnienia brakujących części muszą harmonijnie współgrać z całością, ale muszą być też odróżnialne od oryginału, tak by restauracja nie fałszowała świadectw sztuki lub historii.

Artykuł 13.

Rozbudowy są niedopuszczalne, z wyjątkiem przypadku, gdy nie odwracają uwagi od istotnych partii budynku, od jego tradycyjnego usytuowania, gdy nie zaburzają równowagi kompozycyjnej oraz relacji z otoczeniem.

MIEJSCA HISTORYCZNE

Artykuł 14.

Miejsca, w których znajdują się zabytki, muszą być przedmiotem specjalnej dbałości, której celem jest ochrona integralności i zapewnienie, aby ich czytelność nie została zakłócona oraz by były one prezentowane w odpowiedni sposób. Prace konserwatorskie i restauratorskie podejmowane w takich miejscach powinny być prowadzone zgodnie z zasadami przedstawionymi we wcześniejszych artykułach.

WYKOPALISKA

Artykuł 15.

Wykopaliska należy prowadzić w zgodzie ze standardami naukowymi, stosując rekomendację przyjętą przez UNESCO w 1956 roku, w której zdefiniowano międzynarodowe zasady dotyczące wykopalisk archeologicznych.

Należy zachowywać ruiny, podejmując przy tym niezbędne środki, zmierzające do konserwacji i trwałej ochrony zarówno ich walorów architektonicznych, jak i odkrytych artefaktów. Ponadto w każdy dostępny sposób należy ułatwiać zrozumienie zabytku i pokazywać go, nie fałszując przy tym nigdy jego istoty.

Należy z góry wykluczyć wszelkie prace rekonstrukcyjne. Dopuszcza się jedynie anastylozę, czyli ponowne zespolenie zachowanych elementów całości. Materiał użyty do integracji powinien zawsze być odróżnialny, a jego użycie należy ograniczyć do minimum niezbędnego dla konserwacji zabytku i przywrócenia jego formy.

PUBLIKACJA

Artykuł 16.

Wszystkie prace związane z zachowaniem, restauracją czy wykopaliskami zawsze powinny mieć szczegółową dokumentację w formie analitycznych, dogłębnych sprawozdań, ilustrowanych rysunkami i zdjęciami. Należy dokumentować każdy etap prac związanych z oczyszczaniem, konsolidacją, zmianą usytuowania oraz scaleniem obiektu. W dokumentacji powinny znaleźć się również wszelkie dokonane ustalenia, dotyczące cech technicznych czy stylowych obiektu. Dokumentację tę należy złożyć w archiwum instytucji publicznej i udostępniać badaczom; zaleca się ponadto jej publikację.

W pracach Komitetu przygotowującego Międzynarodową Kartę Konserwacji i Restauracji Zabytków Architektury wzięły udział następujące osoby: (...)

Tłumaczenie z angielskiego: Monika Bogdanowska, Kraków, listopad 2014 – styczeń 2015

Autorka przekładu korzystała z uwag: Grzegorza Bukala, Marka Konopki, Weroniki Sobity oraz Łukasza Woźniaka